

УДК 339.992

Рушійні процеси розвитку світового фондового ринку

Федоронько Н.І.

кандидат економічних наук, старший викладач
Тернопільського національного економічного університету

Трачук І.Я.

студентка
Тернопільського національного економічного університету

У статті розглянуто фондовий ринок як основний чинник розвитку світової економіки. Досліджено безпосередній вплив фондових бірж на функціонування міжнародного ринку. Проаналізовано сучасний стан та основні процеси розвитку фондових ринків.

Ключові слова: фондовий ринок, капіталізація, фондова біржа, ринок капіталу.

Федоронько Н.И., Трачук И.Я. ДВИЖУЩИЕ ПРОЦЕССЫ РАЗВИТИЯ МИРОВОГО ФОНДОВОГО РЫНКА

В статье рассмотрены фондовый рынок как основной фактор развития мировой экономики. Исследованы непосредственное влияние фондовых бирж на функционирование международного рынка. Проанализировано современное состояние и основные процессы развития фондовых рынков.

Ключевые слова: фондовый рынок, капитализация, фондовая биржа, рынок капитала.

Fedoronko N.I., Trachuk I.Ya. DRIVING DEVELOPMENT PROCESSES WORLD STOCK MARKET

This article about a stock market as a major factor of development global economy. It was investigated as stock markets impact the international market. In the article analyzed modern condition and the basic processes development of stock markets.

Keywords: stock market capitalization, stock exchange, capital market.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Фондовий ринок – важлива складова частина економічної системи країни, що виконує, крім ринкових, низку специфічних функцій в економічній політиці країни. Як інфраструктурний елемент економічної політики стійкий і розвинутий фондовий ринок може вагомо полегшити розв'язання ключових завдань, які стоять перед сучасною державою: забезпечити стійке економічне зростання і стабільність за допомогою залучення інвестиційних ресурсів у реальний сектор економіки, сприяти трансформації заощаджень населення та підприємств в інвестиції, тим самим створюючи умови для інтеграції вітчизняного фондового ринку у світове фінансове середовище.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інтерес до проблеми функціонування та розвитку фондових ринків є значним. Дослідженням цієї проблематики займається велика кількість вітчизняних та зарубіжних учених, які розглядають фондові біржі та їх вплив на світовий фінансовий ринок з економічної та правової позицій. Вагомий внесок у дослідження біржової діяльності зробили такі зарубіжні вчені, як Т. Берднікова, Е. Бредлі, Л. Вільямс, О. Дегтярьова, Р. Кіосакі, Р. Тьюлз та інші. Серед вітчизняних вчених варто

виділити В. Васильєва, С. Еш, К. Калинець, М. Козоріз, О. Колодізєв, В. Корнєєв, М. Назарчук, Н. Петраков, О. Поважний, О. Сохацька, А. Чухно.

Незважаючи на значну кількість наукових праць та дискусій щодо цієї теми, окремі її питання потребують більш детального розгляду, зокрема, дослідження головного чинника розвитку фондового ринку та процесу функціонування фондових бірж на світовому ринку.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є дослідження рушійних процесів розвитку світового ринку цінних паперів та основних фондових бірж, оцінка динаміки сучасного стану фондового ринку.

Виклад основного матеріалу. Фондовий ринок є одним із найважливіших елементів ринкової економіки. У країнах із перехідною економікою оборот цінних паперів стає однією з основних галузей фінансової сфери, без якої даремно сподіватися на нормальне функціонування складного механізму ринкової економіки. Як відомо, реформування власності супроводжується структурною перебудовою народного господарства і зумовлює створення фондового ринку, а останній (як зворотний зв'язок) сприяє закріпленню результатів цього реформування.

Роль фондового ринку, одного із провідних складників фінансового ринку, у сучасному глобалізованому світі є надзвичайно важливою, адже від ефективного функціонування фондового ринку залежить стабільність як окремо взятої держави, так і світової економіки загалом. Економічний розвиток країн передбачає безперервний процес мобілізації, розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів. Активну участь у реалізації цих процесів беруть фондові біржі, через які здійснюється укладення угод із купівлі-продажу цінних паперів та їх похідних. На ринку цінних паперів акумулюється тимчасово вільний фінансовий капітал із метою його перерозподілу між учасниками процесу (інвестор, емітент, посередник) та переливання з одного сектору економіки, де спостерігається його надлишок, в інший – де відчувається його нестача, через операції із купівлі-продажу специфічного товару – цінних паперів, з метою отримання прибутку [2]. Сучасний стан світового фондового ринку характеризується кількісною оцінкою його обсягу, динамікою та структурою різних видів цінних паперів. Загальний обсяг світового фондового ринку становить майже 70 трлн дол. США. При цьому 42% припадає на ринок акцій і 58% – на боргові зобов'язання. Половина всього світового ринку за акціями і зобов'язаннями припадає на США. Обороти на ринку акцій становлять 800 млрд дол. на день, а на ринку облігацій – 950 млрд дол. Співвідношення між обсягами ринків акцій та облігацій загалом відображають ситуацію на ринках розвинутих країн завдяки їх абсолютному домінуванню на світовому фондовому ринку. За окремими державами ці пропорції можуть значно відрізнятись. Так, у країнах Східної Азії більша частина ринку припадає на акції, а в державах Латинської Америки – на боргові папери. Основні тенденції розвитку світових фондових ринків:

– зростання валютного чинника в операціях світових фондових ринків. Нестабільність валютних курсів істотно впливає на рух фінансових потоків між ринками розвинутих країн;

– сек'юритизація фінансових операцій з акцентом на розвиток корпоративних фінансових інструментів (передусім акцій та їхніх похідних);

– посилення взаємозалежності національних фондових ринків. Це проявляється насамперед у практично синхронному підвищенні або падінні курсів цінних паперів на національних ринках капіталів різних країн;

– зростання амплітуди коливань курсів цінних паперів. Синхронне коливання руху цінних паперів на національних ринках створює умови для збільшення масштабів їхніх коливань і тривалості циклів руху курсів;

– посилення впливу ринку капіталів на економіку. Висока кон'юнктура на фондових ринках розвинутих країн сприяє підтриманню високої ділової активності в західних країнах, стимулюванню науково-технічного прогресу, модернізації виробництва, концентрації капіталу. Наприклад, у США 60% загального обсягу щорічних інвестицій в економіку припадає на компанії, які пов'язані з новітніми технологіями;

– зміна інфраструктури фондового ринку. Застосування комп'ютерних телекомунікаційних технологій загострює конкурентну боротьбу всіх інфраструктурних елементів фондового ринку і його учасників, змушує їх удосконалюватися технічно, організаційно і технологічно. Насамперед змінюється організація діяльності фондових бірж – вони розширюють спектр фінансових послуг, формують біржові альянси і союзи. Особливістю інфраструктури світового фондового ринку є рівність обсягів операцій на біржовому і позабіржовому фондовому ринку;

– уніфікація нормативної бази регулювання операцій на фондових ринках. Законодавчі норми регулювання операцій на фондовому ринку, які приймаються практично одночасно у США, Західній Європі та Японії, мають подібний зміст. Вони стосуються вимог у сфері фінансової звітності корпорацій, інсайдерської торгівлі, діяльності аналітичних та консультативних служб, рейтингових компаній тощо;

– розвиток інфраструктури транскордонних операцій із фінансовими інструментами [5].

Так, на світовому валютному ринку діє Система безперервних розрахунків. Вона дає можливість скоротити термін від моменту укладання угоди до остаточного розрахунку із 2–3 днів до декількох годин. Система застосовується також для розрахунків за цінними паперами та інструментами грошового ринку. Запроваджується система автоматизації оброблення заяв на купівлю та продаж інструментів фінансового ринку. У Західній Європі функціонує єдина платформа клірингу та розрахунків із цінних паперів. Через усе це можна суттєво знизити витрати операцій та мінімізувати ризики завдяки прискоренню розрахунків.

Рівень розвитку та роль фондового ринку в різних країнах неоднакові. Це зумовлено від-

мінностями у структурі власності на акціонерний капітал та у системі контролю над компаніями. Фондовий ринок найбільш розвинутий у країнах, де існує «аутсайдерська» модель контролю над капіталом (у США, Великій Британії та інших англосаксонських країнах). Для цієї моделі характерні такі риси:

1) капітал акціонерних компаній належить широкій групі індивідуальних та інституціональних власників;

2) існують ефективні механізми захисту прав інвесторів та система розкриття інформації;

3) визначена відособленість менеджменту компанії від акціонерів за рахунок того, що акціонерна власність розпорошена між великою кількістю власників, яким важко координувати свої дії. Для країн Європи, Японії, країн, що розвиваються, характерна «інсайдерська» модель контролю над капіталом. Ця модель характеризується тим, що власність на акції сконцентрована у великих пакетах; поширене перехресне володіння паперами; фондовий ринок менш розвинутий, ніж «аутсайдерська» модель, його обсяг менший, більш низька капіталізація компаній та менша кількість паперів, що обертаються на ринку; великі акціонери мають можливість ефективно функціонувати для контролю над менеджментом компанії; інтереси дрібних акціонерів захищені гірше.

Основна функція фондового ринку полягає в перерозподілі грошових коштів. У країнах з «інсайдерською» моделлю роль фондового ринку в перерозподілі вільних грошових коштів порівняно менша, ніж у країнах з «аутсайдерською», оскільки в цих країнах економічні суб'єкти віддають перевагу банківському кредитуванню (рис. 1).

Важливою рисою міжнародних фондових ринків є те, що вартість запозичень на них є істотно нижчою, ніж на ринку кредитних ресурсів. Відповідна різниця становить близько 20–30%, причому за умов значної диверсифікації інструментарію переміщення та запозичень фінансово-капітальних ресурсів [1, с. 234–245].

З комерційної позиції вкладення фінансово-інвестиційних коштів у виробництво і (з огляду на реалії фондового ринку) у цінні папери та подібні цінності є доцільним, якщо:

– проінвестований проект відповідає стратегічній лінії підприємства-інвестора або іншого суб'єкта, який приймає рішення щодо інвестицій, з позицій формування раціональної асортиментної структури виробництва,

термінів окупності витрат, наявності фінансових джерел покриття витрат, забезпечення стабільних надходжень (поміrkованих або, навпаки, концентрованих за певний проміжок часу);

– рентабельність конкретного проінвестованого проекту з урахуванням тимчасової вартості грошей буде вищою за рентабельність альтернативних інвестиційних проектів;

– очікувана рентабельність від здійснених інвестицій буде вищою за очікуваний рівень інфляції;

– чистий прибуток від подібного вкладення перевищить чистий прибуток від розміщення коштів на депозитних рахунках у банку;

– рентабельність активів підприємства після здійснення проекту збільшиться (чи, принаймні, не зменшиться) і в будь-якому разі перевищить середню розрахункову ставку за позиковими коштами [4, с. 108–118; 9, с. 376].

Сучасні умови світового ринку цінних паперів характеризуються стрімким зростанням ринку облігацій, як тривало навіть за умов кризи на ринку акцій, що супроводжувалась стрімким спадом індексів капіталізації і банкрутством провідних корпорацій. Ринок облігаційних позик забезпечив зростання світового ринку цінних паперів у несприятливих умовах розвитку. Привабливість світового ринку облігацій зумовлена великою мірою змінами, що відбуваються у цьому сегменті фондового ринку. Зокрема, зростає роль корпоративних цінних паперів. Збільшення обсягів емісії корпоративних облігацій створює сприятливі умови для розвитку економіки будь-якої країни і стимулює інвестиційне середовище [3].

Отже, за останній рік характерним є значний стрибок рівня капіталізації фондових бірж світу, що дає змогу прогнозувати його подальший стрімкий розвиток. Особливо вагому роль відіграли у цьому США та країни Європи. Також варто зазначити, що досить динамічним є розвиток ринку цінних паперів Китаю, Японії та Індії.

Глобалізація світової економіки сьогодні розповсюдилась на широку сферу міжнародних операцій і сприяла формуванню міжнародного фондового ринку в його сучасному вигляді. Прямий вплив на розміри та глибину міжнародного фондового ринку чинили процеси фінансової інтеграції, які привели до усунення бар'єрів між національними та міжнародним фондовими ринками, зростання обсягів транскордонних потоків капіталу, формування нової структури учасників. Утворився якісно новий рівень глобальної

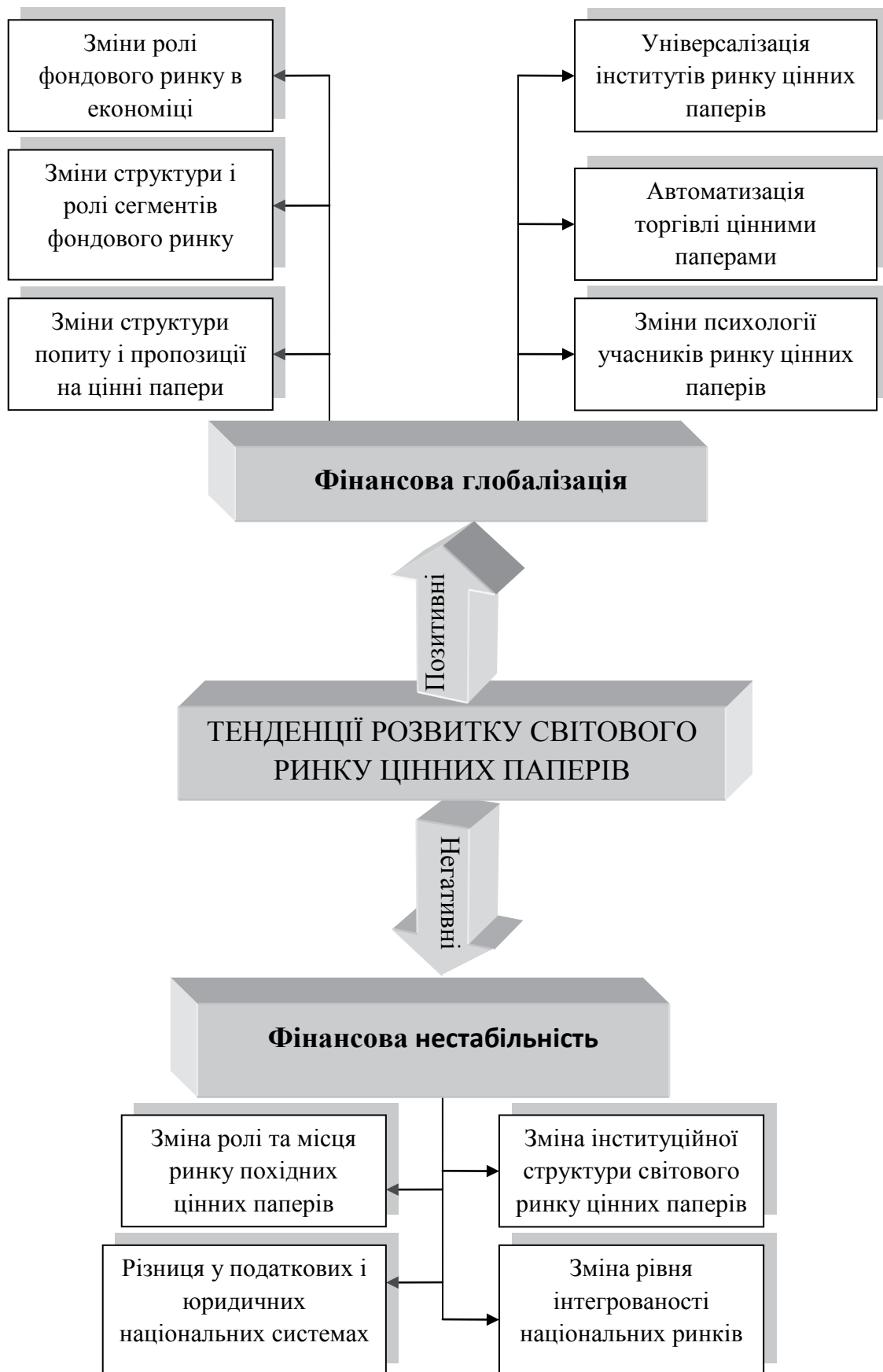

Рис. 1. Систематизація тенденцій розвитку світового ринку цінних паперів в умовах глобалізації
Джерело: розроблено авторами за даними [6]

фінансової системи, який заснований на розширенні мережі організацій та компаній, які надають транснаціональні фінансові послуги та використовують спеціалізовані інформаційні технології. Розвиток міжнародного фондового ринку в епоху глобалізації забезпечує необхідні умови для більш тісної взаємодії

усіх сторін діяльності у сфері світових фінансів. Фондовий ринок є стрижневим фактором мобілізації фінансово-капітальних ресурсів у ринковій економіці, а також інструментом проведення інноваційної політики у державі. Він постає невід'ємним атрибутом інституційного регулювання національної економіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артьомова Т. Методологія інституціоналізму у контексті теорії вартості / Т. Артьомова // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 3. – С. 108–118.
2. Бормотова М.В. Дослідження сутності поняття «Фондова біржа» як основної ланки фондового ринку / М.В. Бормотова // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей – 2012. – Вип. № 39. – С. 21.
3. Войтенко О.М. Актуальність питання сучасного розвитку міжнародного ринку фінансових послуг [Електронний ресурс] / О.М. Войтенко // Економічний простір: збірник наукових праць – 2011. – № 46. – С. 5.
4. Газимагомедов Р. Особенности современной региональной промышленной политики: теория и практика / Р. Газимагомедов. – М. : ЗАО Изд-во «Экономика», 2004. – 376 с.
5. Музиченко Г. Г. Формування та розвиток світового ринку цінних паперів в умовах економічної глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Г.Г. Музиченко – 20 с.
6. Фондовий ринок: підручник / О.М. Мозговий, А.Ф. Баторшина, О.Г. Величко, Т.О. Фролова та ін. – К. : КНЕУ, 2013.